

«Təsdiq edirəm»

Tədris məsələləri

Üzrə prorektor v.i.e:

dos. Zaur Məmmədov

"13" 02 2026-cı il

FƏNN SİLLABUSU
(işçi tədris proqramı)

İxtisasın şifri və adı: 7001001-Pedaqogika

İxtisaslaşma: Tarixin tədrisi

Fakültə: Tarix-coğrafiya və İncəsənət

Kafedra: Tarix və onun tədrisi metodikası

I. Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: Qədim dövr və orta əsrlər tarixinin tədrisi (İşçi proqram. Tarix və onun tədrisi metodikası kafedrasının 13.02.2026-cı il tarixli qərarı ilə təsdiq edilmişdir. Protokol №6)

Kodu: MIF-B01.06

Tədris ili: 2025./2026

Semestr: II (yaz)

Tədris yükü: Cəmi 180 saat. Auditoriya yükü 45 saat. (30 saat müəhazirə, 15 saat seminar)

Təhsilalma forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit sayı: 6 kredit

II. Müəllim haqqında məlumat:

Soyadı, adı, ata adı, elmi dərəcəsi və elmi adı: Müəhazirə müəllimi: prof.Arif Məhəmməd oğlu Məmmədov

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Ə.Məmmədov küç., 21, 2 sayılı korpus

Məsləhət günləri və saati: IV-V günlər: saat 13⁰⁰-15⁰⁰

E-mail ünvanı: arif.mammedov61@mail.ru

III. Təvsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

1. Məlikov R, Nəcəfəli T. Tarixin interaktiv təlimi. Müəllimlər üçün vəsait. Bakı, 2002
2. Tarixin tədrisində Qədim və orta əsrlər üsulları. (sənədlər, təvsiyələr, Nümunələr) Bakı, 2000.
3. Paşayev N. Tarixin tədrisi metodikası. Bakı, 2000
4. Vəgin A. Orta məktəblərdə tarixin tədrisi metodikası. Bakı, 1973.
5. Xəlilov R. Tarixin təliminin metodikası. Bakı, 2001.
6. Mərdanov M S. Azərbaycan təhsili müstəqillik illərində. Bakı, 1994.
7. Veysova Z. Fəal interaktiv təlim: müəllimlər üçün vəsait. Bakı, 2007.
8. Zahidov C. Qasimova A. Sınıfdən xaric tədbirlər vasidəsi ilə şagirdlərin tarixi şəxsiyyətlər nümunəsində tərbiyə olunması. Bakı, 1999.
9. Sadıqov H. Zahidov Ə. S. Tarix dərslərində biliyin formalaşdırılması. Gəncə, 2009.
10. Əmirov Mübariz Tam orta məktəbdə tarixin fəal interaktiv təlimi metodikası (Ali məktəbin tarix fakültəsi tələbələri üçün dərs vəsaiti. Bakı, 2011.
11. Veysova Z. Məktəb müəllimləri üçün fəal təlim metodlarına giriş kursu, təlimçilər üçün metodik vəsait. Bakı, 2000

IV. Prerekvizit fənlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa bir fənnin tədrisinə zərurət yoxdur.

V. Korekvizit fənlər: Fənnin tədrisi ilə eyni zamanda başqa fənnin tədrisinə ehtiyac yoxdur.

VI Fənnin təsviri və məqsədi: Qədim dövr və orta əsrlər tarixinin tədrisi metodikası fənninin məqsəd və vəzifələrini öyrənmək tarix fənninin tədrisi prosesi milli mədəniyyət şüurunun oyanması, milli dövlətçiliyə xidmət edən vətənpərvər gənclərin yetişməsində mühüm rol oynayır. Qədim dövr və orta əsrlər tarixinin tədrisi metodikası fənninin bu fənnə dair akademik nəşrlərdən öyrənmək, eyni zamanda ayrı-ayrı mövzulara aid monoqrafiyalarla tanış olmaq, tarixin tədrisinə dair müasir tələbləri öyrədir. Tarixi şəxsiyyətləri, hadisələri və faktları dövr baxımından qiymətləndirir, onlara münasibət bildirir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: : Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şüuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla

müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Fənn üzrə tələbələrin biliyi 100 ballıq sistemlə qiymətləndirilir. Yəni tələbənin fənn üzrə toplaya biləcəyi balın maksimum miqdarı 100-ə bərabərdir. Bu balın yarısı (50 balı) tələbənin semestr müddətində fəaliyyətinin nəticəsinə (cari qiymətləndirmə), digər yarısı isə (digər 50 balı) imtahanın nəticəsinə (aralıq qiymətləndirmə) görə verilir.

Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 bala aşağıdakılar daxildir:

- 20 bal - seminar dərslərində fəaliyyətinə görə;
- 30 bal - kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan yazılı şəkildə aparılır və imtahan - biletinə bir qayda olaraq fənn üzrə tədris olunan mövzulara aid 5 sual daxil edilir. Hər sual maksimum 10 bal olmaqla qiymətləndirilir (aşağıda qeyd olunan qiymət meyarına əsasən) ki, bu da toplamda fənn üzrə aralıq qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 balı təşkil edir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal - tələbə keçilmiş materialı dərinlən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəfidir;
- 9 bal - tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun məzmununu tam açır;
- 8 bal - tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal - tələbə keçilmiş materialı yaxşı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir;
- 6 bal - tələbənin cavabı əsasən düzgündür;
- 5 bal - tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir;
- 4 bal - tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal - tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;
- 1-2 bal - tələbənin mövzudan qismən xəbəri var;
- 0 bal - cavab yoxdur.

Tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balının (imtahanda topladığı balın) miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin fənn üzrə aralıq qiymətləndirmə balı cari qiymətləndirmə balına (semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala) əlavə olunmur.

Fənn üzrə cari və aralıq qiymətləndirmənin ümumi nəticəsinə görə tələbənin biliyi yekun olaraq aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

Bal aralığı (göstərilən ballar daxil olmaqla)	Hərflə işarəsi	Sözlə yazılışı
91-100 bal	A	əla
81-90 bal	B	çox yaxşı
71-80 bal	C	yaxşı
61-70 bal	D	kafi
51-60 bal	E	qənaətbəxş
51-baldan aşağı	F	qeyri-kafi

IX Davranış qaydalarının pozulması:

Tələbə Universitetin Daxili intizam qaydalarını pozduqda onun barəsində mövcud qanunvericilik çərçivəsində müvafiq tədbir görülməkdir.

X Təqvim mövzusu planı:

Mühazirə: 30 saat, Seminar: 15 saat, Cəmi: 45 saat

N	Keçirilən mövzuların məzmunu	Saat	Tarix
		Mühazirə	
1	Mövzu: İbtidai icma quruluşunun yaranması və inkişafı mövzusunun tədrisi metodikası. Plan: 1.İbtidai icma quruluşunun dövrləri	2	

	2 Qədim insanların təsərrüfat həyatı Mənbə: [1, 2, 3, 10]		
2	Mövzu: Şumerlər, Qədim Misir və Babilistan dövləti mövzusunun tədrisi metodikası. Plan: 1. Qədim Şumer şəhər- dövlətləri 2. Qədim Misir dövlətinin yaranması və inkişafı 3. Babil dövlətinin yaranması. Hammurapi qanunları Mənbə: [1, 2, 3, 4, 5]	2	
3	Mövzu: Finikiya, Assuriya və Əhəməni dövləti mövzusunun tədrisi metodikası. Plan: 1. Finikiya şəhərləri və koloniyaları. Finikiya əlifbası. 2. Assuriya dövləti 3. Əhəməni imperiyası. I Daranın islahatları. Mənbə: [5, 6, 7, 8]	2	
4	Mövzu: Qədim Türklər. Böyük Hun dövləti mövzusunun tədrisi metodikası. Plan: 1. Qədim Türklərin ilk məskənləri. 2. Hun dövləti Mənbə: [4, 9, 10, 11]	2	
5	Mövzu: Qədim Çin və Hindistan mövzusunun tədrisi metodikası. Plan: 1. Qədim Çin dövləti. 2. Böyük Çin səddi və İpək yolu 3. Qədim Hindistan. Təbiəti və əhalisi. Kasta sistemi Mənbə: [2, 3, 4, 5, 9]	2	
6	Mövzu: Qədim Yunanıstan mövzusunun tədrisi metodikası. Plan: 1. Qədim Yunanıstanın ərazisi və əhalisi. Krit padşahlığı 2. Afina və Sparta dövlətləri. Demosla aristokratiya arasında mübarizə 3. Yunan – Əhəməni müharibəsi 4. Makedoniyalı İsgəndər və onun Şərqə yürüşü Mənbə: (4, 5, 6, 7, 8)	2	
7	Mövzu: Qədim Roma mövzusunun tədrisi metodikası. Plan: 1. Qədim Roma Respublikasının yaranması 2. Qədim Romada qulların vəziyyəti. Spartak üsyanı 3. Respublikanın sonu. Roma İmperiyasının yaranması və süqutu Mənbə: [1, 2, 3, 6, 7]	2	
8	Mövzu: Feodal münasibətlərinin meydana gəlməsi. Avropa Hun və Ağ Hun dövlətləri mövzusunun tədrisi metodikası. Plan: 1. Feod, feodal münasibətləri, təhkimli kəndli, feodal nərdivanı, senyor, biyar 2. Feodalizmin inkişaf mərhələləri 3. "Xalqların böyük köçü". Avropa Hun dövləti 4. Ağ Hun dövləti Mənbə: [8, 9, 10]	2	
9	Mövzu: Göytürk və Uyğur xaqanlıqları . Avar, Xəzər və Bulqar dövlətləri mövzusunun tədrisi metodikası. Plan: 1. Göytürk xaqanlıqları 2. Uyğur xaqanlığı 3. Avar, Xəzər və Bulqar dövlətləri Mənbə: [3, 4, 5, 8]	2	

10	Mövzu: Sasani dövləti. Ərəb xilafəti mövzusunun tədrisi metodikası. Plan: 1. Sasani dövləti. Mani və Məzdək hərəkatları 2. Ərəb xilafəti, İslam dininin yayılması Mənbə: [5, 6, 8]	2	
11	Mövzu: Frank dövləti. Bizans. Moskva knyazlığı mövzusunun tədrisi metodikası. Plan: 1. Frank dövləti, Böyük Karl, Verden müqaviləsi, Feodal dağınıqlığı 2. Bizans, "Qızıl körpü", Slavyanlar 3. Moskva knyazlığı Mənbə: [1, 3, 4]	2	
12	Mövzu: Böyük Moqol imperiyası. Qızıl Ordu. Dehli sultanlığı. Böyük Moqol dövləti mövzusunun tədrisi metodikası. Plan: 1. Moqol imperiyası. 2. Qızıl Ordu dövləti. 3. Dehli sultanlığı 4. Moqol dövləti Mənbə: [1, 4, 5, 6, 8]	2	
13	Mövzu: Osmanlı imperiyası . Teymuri dövləti mövzusunun tədrisi metodikası. Plan: 1. Osmanlı dövlətinin yaranması 2. Osmanlı dövlətinin yüksəlişi. Dövlətin idarə olunması 3. Teymuri dövləti. Əmir Teymurun fəthləri Mənbə: [1, 3, 8]	2	
14	Mövzu: Xaçlı yürüşləri. İtaliya, Fransa və İngiltərə mövzusunun tədrisi metodikası. Plan: 1. Xaçlı yürüşlərinin səbəbləri, başlanması və nəticələri 2. İtaliya. İqtisadi inkişafın xüsusiyyətləri. Şəhərlər 3. Fransa .Mərkəzləşdirilmiş dövlətin yaranması .Jaklar üsyanı 4. İngiltərə. Norman işğalı, Uot Tayler üsyanı, Al qızılgül və Ağ qızılgül müharibəsi Mənbə: [4, 5, 6, 8]	2	
15	Mövzu: Reformasiya .Texniki ixtiralar. Böyük coğrafi kəşflər mövzusunun tədrisi metodikası. Plan: 1. Martin Lüter, Tomas Münser, Auqsburq müqaviləsi, protestantlıq 2. Domna sobaları, müşket, karavella 3. Xristofor Kolumb, Ameriqo Vespuççi, Magellan. Hindistana dəniz yolunun kəşfi Mənbə: [1, 3, 4, 5]	2	
	Cəmi:	30 saat	

N	Keçirilən mövzuların məzmunu	Saat	Tarix
		Seminar	
1	Mövzu: İbtidai icma quruluşunun yaranması və inkişafı. Şumerlər, Qədim Misir və Babilistan dövləti mövzusunun tədrisi metodikası.	2	
2	Mövzu: Finikiya, Assuriya və Əhəməni dövləti. Qədim Türklər, Böyük Hun dövləti mövzusunun tədrisi metodikası	2	
3	Mövzu: Qədim Çin, Hindistan və Qədim Yunanıstan mövzusunun tədrisi metodikası.	2	
4	Mövzu: Qədim Roma. Feodal münasibətlərinin meydana gəlməsi, Avropa Hun və Ağ Hun dövlətləri mövzusunun tədrisi metodikası.	2	

5	Mövzu: Göytürk və Uyğur xaqanlıqları. Avar, Xəzər Bulqar dövlətləri, Sasani dövləti və Ərəb xilafəti mövzusunun tədrisi metodikası	2	
6	Mövzu: Frank dövləti, Bizans, Moskva knyazlığı, Böyük Monqol imperiyası, Qızıl Ordu, Dehli sultanlığı, Böyük Moğol dövləti mövzusunun tədrisi metodikası.	2	
7	Mövzu: Osmanlı imperiyası, Teymuri dövləti. Xaçlı yürüşləri. İtaliya, Fransa və İngiltərə mövzusunun tədrisi metodikası	2	
8	Mövzu: Reformasiya. Texniki ixtiralar. Böyük coğrafi kəşflər mövzusunun tədrisi metodikası.	2	
	Cəmi:	15 saat	

XI Fənn üzrə tələblər:

Dövrün öyrənilməsində vacib mənbəşünaslıq və tarixşünaslıq materiallarını araşdıraraq təhlillər aparılmasını daha da asanlaşdırır. Qədim və orta əsr dövr dünyə tarixinin xronoloji çərçivəsini müəyyənləşdirməklə dövrün dünyanın tarixi inkişafında yeri müəyyənləşdirilməlidir. Tarix təliminin müasir innovativ texnologiyasının səciyyəvi xüsusiyyətlərini, məzmun və strukturunu araşdırılmalıdır.

XII Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları:

- müəhazirə, seminar, praktik tapşırıqlar
- təqdimat və müzakirə
- debat
- müstəqil iş/araşdırma

XIII. Fənn üzrə təlim nəticələri:

- Qədim dövrdə xalqların həyatında baş verən dəyişiklikləri müxtəlif məlumatlar əsasında təhlil edir.
- Qədim və orta əsrlərdə xalqların tarixini tarixşünaslıq baxımdan əsaslandırır.
- Qədim və orta əsrlərdə xalqların tarixini mənbəşünaslıq baxımdan əsaslandırır.
- "Orta əsrlər", "feodalizm" anlayışlarını şərh edir, orta əsrlər tarixinin əsas dövrlərini təsvir edir.
- Orta əsrlərə dair müxtəlif tarixi hadisələri məkan baxımından dəyərləndirir.
- Orta əsr tarixi şəxsiyyətləri, hadisələri və faktları haqqında referat hazırlayır.

XIV. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XV. Kollokvum sualları:

I Kollokvum sualları:

1. İbtidai icma quruluşunun dövrləri
2. Qədim insanların təsərrüfat həyatı
3. Qədim Şumer şəhər- dövlətləri
4. Qədim Misir dövlətinin yaranması və inkişafı
5. Babil dövlətinin yaranması. Hammurapi qanunları
6. Finikiya şəhərləri və koloniyaları. Finikiya əlifbası
7. Assuriya dövləti
8. Əhəməni imperiyası. I Daranın islahatları
9. Hun dövləti
10. Qədim Çin dövləti

II Kollokvum sualları:

1. Qədim Hindistan. Təbiəti və əhalisi. Kasta sistemi
2. Qədim Yunanıstanın ərazisi və əhalisi. Krit padşahlığı
3. Afina və Sparta dövlətləri. Demosla aristokratiya arasında mübarizə
4. Yunan – Əhəməni müharibəsi
5. Makedoniyalı İsgəndər və onun Şərqə yürüşü
6. Qədim Roma Respublikasının yaranması. Spartak üsyanı
7. Respublikanın sonu. Roma İmperiyasının yaranması və süqutu
8. Feodalizmin inkişaf mərhələləri
9. "Xalqların böyük köçü". Avropa Hun dövləti
10. Göytürk xaqanlıqları

XVI İmtahan sualları:

1. İbtidai icma quruluşunun dövrləri
2. Qədim insanların təsərrüfat həyatı
3. Qədim Şumer şəhər- dövlətləri
4. Qədim Misir dövlətinin yaranması və inkişafı

5. Babil dövlətinin yaranması. Hammurapi qanunları
6. Finikiya şəhərləri və koloniyaları. Finikiya əlifbası
7. Assuriya dövləti
8. Əhəməni imperiyası. I Daranın islahatları
9. Hun dövləti
10. Qədim Çin dövləti
11. Qədim Hindistan. Təbiəti və əhalisi. Kasta sistemi
12. Qədim Yunanistanın ərazisi və əhalisi. Krit padşahlığı
13. Afina və Sparta dövlətləri. Demosla aristokratiya arasında mübarizə
14. Yunan – Əhəməni müharibəsi
15. Makedoniyalı İsgəndər və onun Şərqə yürüşü
16. Qədim Roma Respublikasının yaranması. Spartak üsyanı
17. Respublikanın sonu. Roma İmperiyasının yaranması və süqutu
18. Feodalizmin inkişaf mərhələləri
19. "Xalqların böyük köçü". Avropa Hun dövləti
20. Göytürk xaqanlıqları
21. Uyğur xaqanlığı
22. Avar, Xəzər və Bulqar dövlətləri
23. Sasani dövləti. Mani və Məzdək hərəkatları
24. Ərəb xilafəti, İslam dininin yayılması
25. Frank dövləti, Böyük Karl, Verden müqaviləsi, Feodal dağıntılığı
26. Bizans, "Qızıl körpü", Slavyanlar
27. Moskva knyazlığı
28. Monqol imperiyası
29. Qızıl Ordu dövləti
30. Dehli sultanlığı
31. Moğol dövləti
32. Osmanlı dövlətinin yaranması
33. Osmanlı dövlətinin yüksəlişi. Dövlətin idarə olunması
34. Teymuri dövləti. Əmir Teymurun fəthləri
35. Xaçlı yürüşlərinin səbəbləri, başlanması və nəticələri
36. İtaliya. İqtisadi inkişafın xüsusiyyətləri. Şəhərlər
37. Fransa. Mərkəzləşdirilmiş dövlətin yaranması. Jaklar üsyanı
38. İngiltərə. Norman işğalı, Uot Tayler üsyanı, Al qızılgül və Ağ qızılgül müharibəsi
39. Martin Lüter, Tomas Münser, Auqsburq müqaviləsi, protestantlıq
40. Xristofor Kolumb, Ameriqo Vespuççi, Magellan. Hindistana dəniz yolunun kəşfi

Qədim dövr və orta əsrlər tarixinin tədrisi fənninin sillabusu 7001001-Tarixin tədrisi ixtisaslaşmasının təhsil proqramı, tədris planı və işçi proqram (Tarix və onun tədrisi metodikası kafedrasının 13.02.2026-cı il tarixli qərarı ilə təsdiq edilmişdir. Protokol №6) əsasında tərtib edilmişdir.
Sillabus "Tarix və onun tədrisi metodikası" kafedrasında müzakirə edilərək, təsdiq edilmişdir (13 fevral 2026-cı il, protokol № 6).

Fənn müəllimi : prof.A.M.Məmmədov

Kafedra müdiri : dos. K.F.Mahmudov